

Finanspolitiska ramverket – reformerat och obsolet?

Lars Calmfors

Kommek

20/8-2026

Det finanspolitiska ramverket

- Ett antal regler och normer för finanspolitiken
- Tillkom efter den ekonomiska 1990-talskrisen
- Politisk enighet om behovet av **budgetdisciplin** för att undvika nya statsskuldkriser
- Stärka långsiktiga överväganden i förhållande till kortsiktiga
- Olika delar infördes **successivt**

Överskottsmålet

- Ett saldomål för det finansiella sparandet i hela den offentliga sektorn
 - Det finansiella sparandet = skillnaden mellan alla intäkter och utgifter
 - Staten, ålderspensionssystemet och kommunsektorn
- 2 till 1 till 1/3 procent av BNP
- Från 2027 ska överskottsmålet bli ett balansmål
 - För åttaperioden 2027–35
- Målet gäller över en konjunkturcykel
- I praktiken gäller målet det strukturella finansiella sparandet

Skuldankaret

- Sedan 2019 finns ett så kallat skuldankare
 - Mål för Maastrichtskulden
 - Mått på den konsoliderade offentliga sektorns bruttoskuld
 - Summan av alla skulder sedan interna fordringar och skulder räknats av mot varandra
- 35 procent av BNP med en toleransmarginal på +/- 5 procentenheter

Det kommunala balanskravet

- En kommun eller region får inte budgetera för underskott
 - Uppkommande underskott ska återställas inom tre år
- Egentligen striktare krav enligt kommunallagen
 - Krav på ”god ekonomisk hushållning”
 - Vanlig tolkning: överskott på 2 procent av skatteintäkter och statsbidrag

Det statliga utgiftstaket

- Övre gräns för alla statliga utgifter exklusive statsskuldräntor
- Bestäms för tre år framåt

Avgiftsbestämt ålderspensionssystem

- Pensionsförmåner bestäms av avgifterna
- Pensionsutbetalningarna begränsas när *bromsen* utlöses
- Den slår till om prognostiserade pensionsutbetalningar överstiger prognostiserade avgiftsintäkter + tillgångarna i buffertfonder (AP-fonder)
- Från nästa år börjar också en *gas* att gälla

Uppifrån-och-ner-process för statsbudgeten

- I ett första steg beslutas totala skatter och utgifter
 - Utgifterna på olika utgiftsområden
- I ett andra steg kan anslagsposter fördelas om inom de olika utgiftsområdena
- Helt annat system än tidigare
 - Då blev budgeten summan av ett antal beslut om olika anslagsposter
 - Nu börjar man med beslut om helheten

Reformutrymmet (budgetutrymmet)

- De årliga statliga budgetbesluten vägleds av en bedömning av reformutrymmet
- En bedömning av vilka nya statliga beslut om skattesänkningar eller utgiftsökningar som är förenliga med saldomålet för det finansiella sparandet
- Reformutrymmet uppkommer därför att skatteintäkterna ökar ungefär i takt med BNP medan de offentliga utgifterna ökar långsammare
 - Vissa utgifter ligger fast i kronor utan nya beslut
 - Andra är bara indexerade till prisnivån
 - De statliga förvaltningsanslagen följer priser och lönekostnader med avdrag för krav på produktivitetsökning

Det finanspolitiska ramverket - sammanfattning

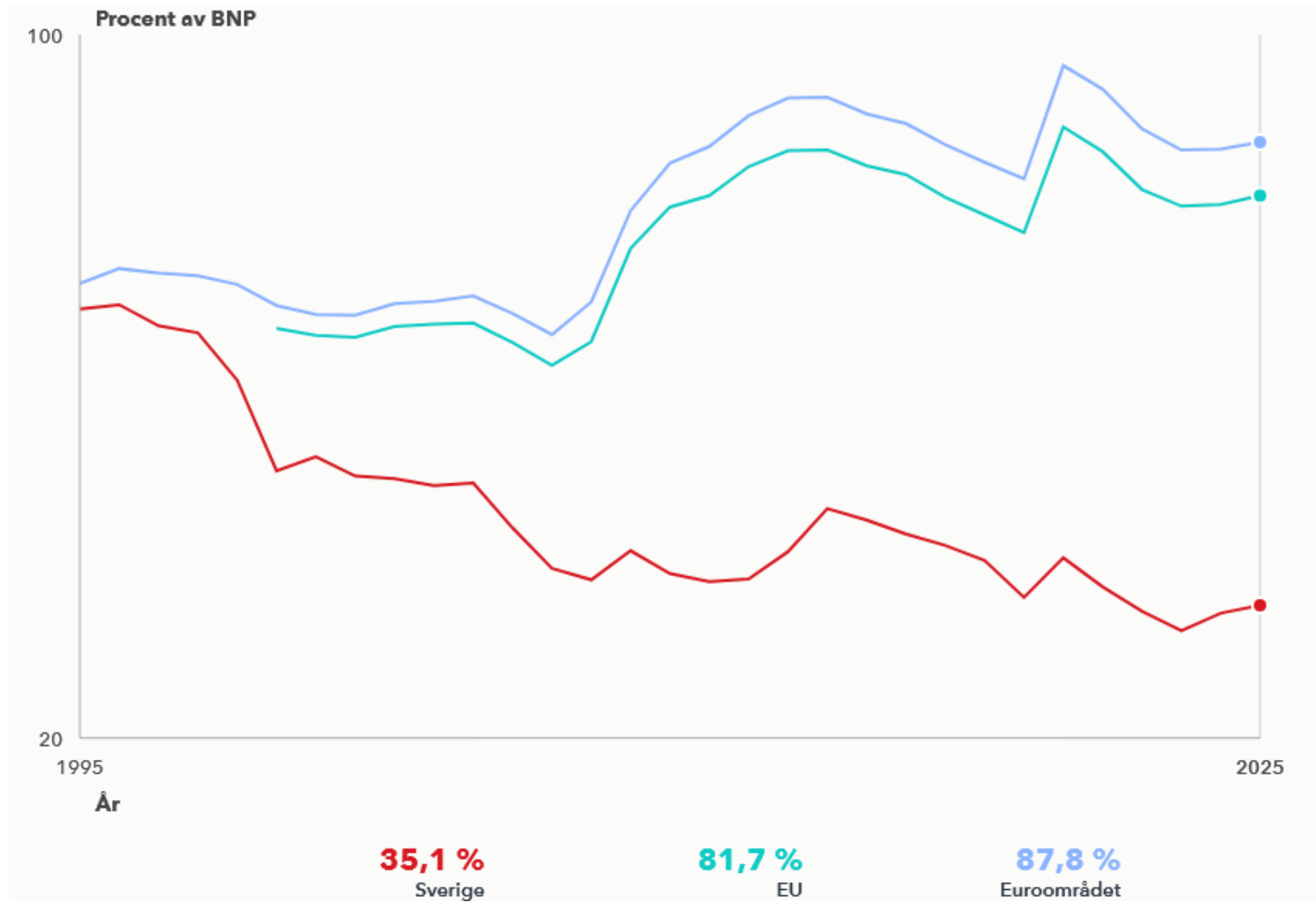
Mål/restriktioner

- Saldomål för den offentliga sektorns finansiella sparande
- Skuldankare
- Kommunalt balanskrav
- Statligt utgiftstak
- Avgiftsbestämt ålderspensionssystem

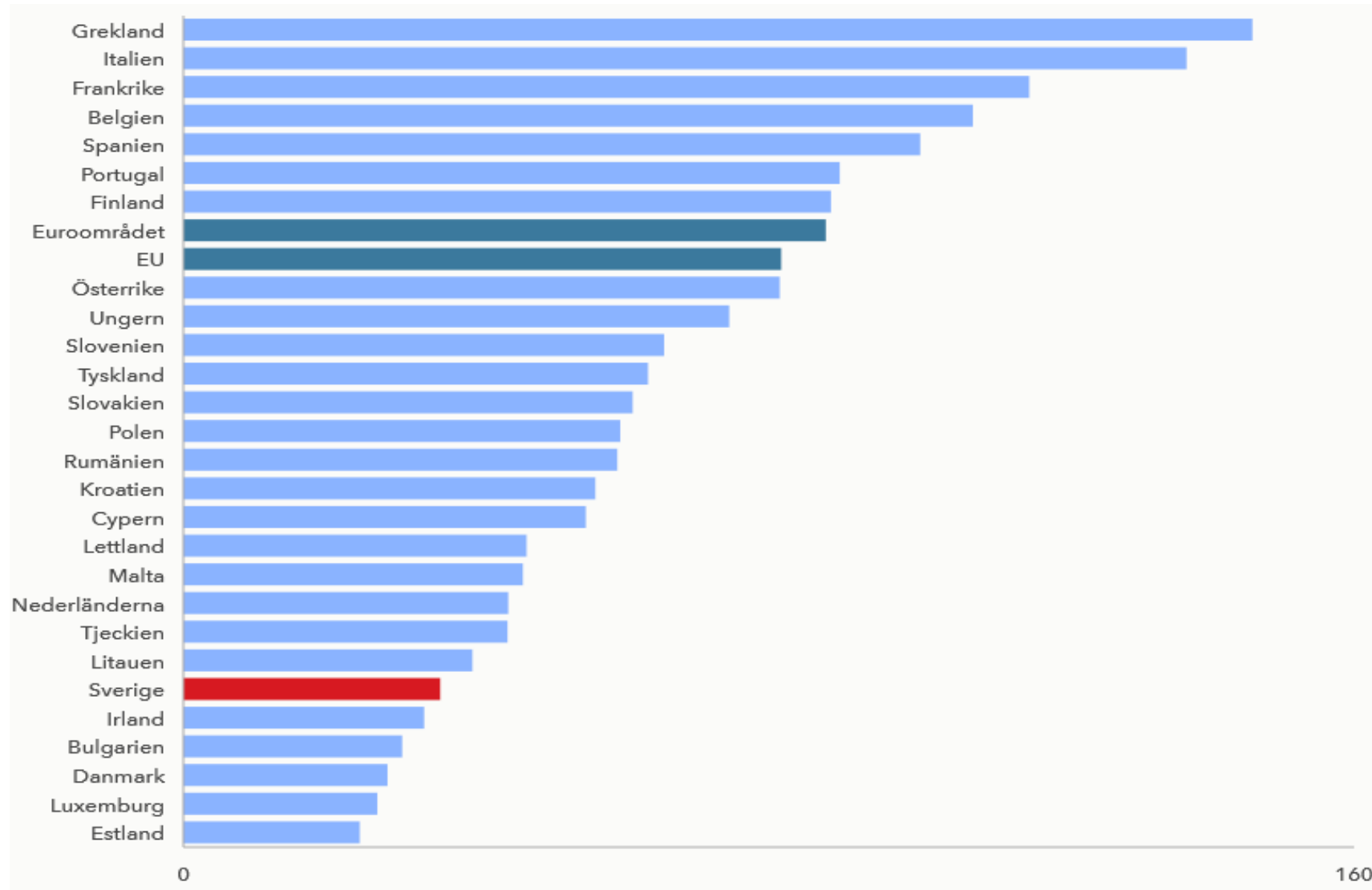
Procedurregler

- Uppifrån-och-ner-perspektiv i den statliga budgetprocessen
- Statliga budgetbeslut styrs av uppskattningar av budgetutrymmet
- Granskning av Finanspolitiska rådet

Maastrichtskuld i Sverige, EU och euroområdet

Maastrichtskuld, 2025, procent av BNP

Det kommunala balanskravet gäller resultatet, inte det finansiella sparandet

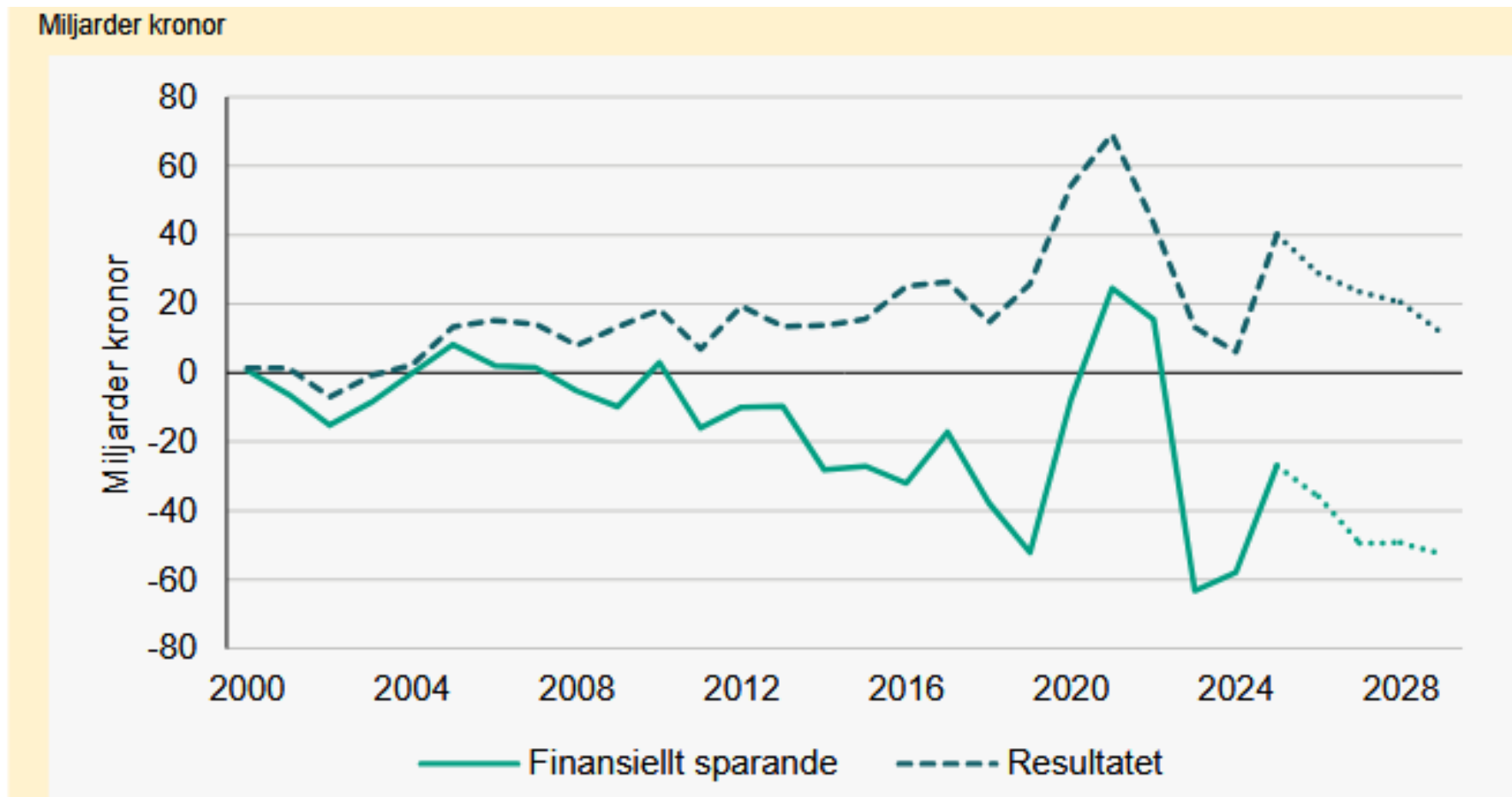
Kommuner och regioner

- Resultatet
- Intäkter minus kostnader
- Avskrivningar

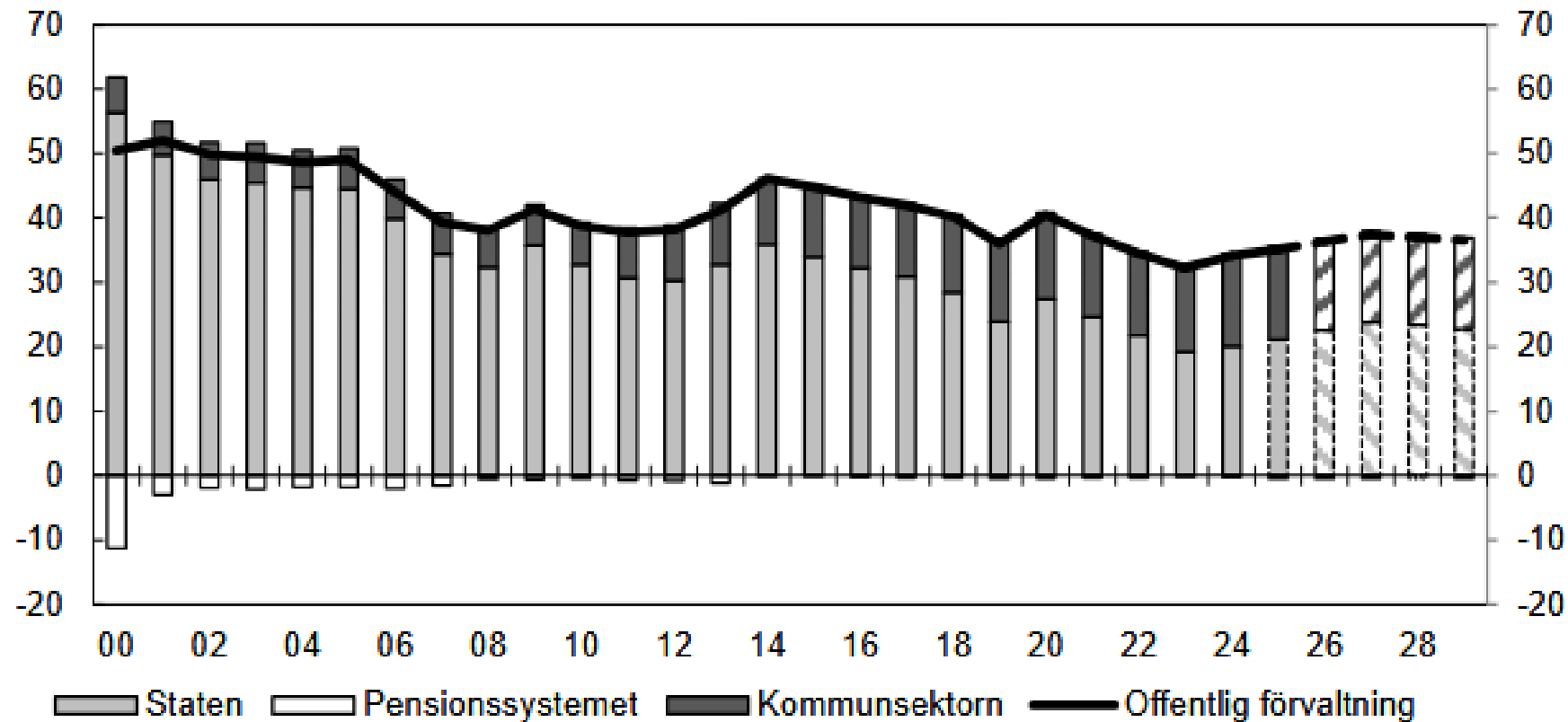
Offentlig förvaltning

- Det finansiella sparandet
- Intäkter minus utgifter
- Investeringsutgifter

Kommunsektorns resultat och finansiella sparande

Den offentliga förvaltningens Maastrichtskuld och olika delsektorers bidrag till den, procent av BNP

Sambandet mellan finansiellt sparande och finansiell nettoförmögenhet

- Anta att:
 - Det finansiella sparandet är konstant som andel av BNP
 - BNP:s tillväxttakt är konstant
 - Innehavet av aktier är konstant som andel av BNP
 - Aktiernas värdestegring är konstant
- Då konvergerar den finansiella nettoförmögenheten som andel av BNP över tid mot ett konstant värde
- Finansiell nettoförmögenhet = finansiella tillgångar minus skulder

Långsiktig finansiell nettoförmögenhet och Maastrichtskuld vid olika finansiellt sparande, procent av BNP

Finansiellt sparande	Finansiell nettoförmögenhet (idag cirka 28 procent)	Maastrichtskuld (idag cirka 35 procent)
0,33	33,1	28,4
0	24,1	37,4
-0,5	10,4	51,1
-1	-3,2	64,2

2023-24 års debatt om det finanspolitiska ramverket

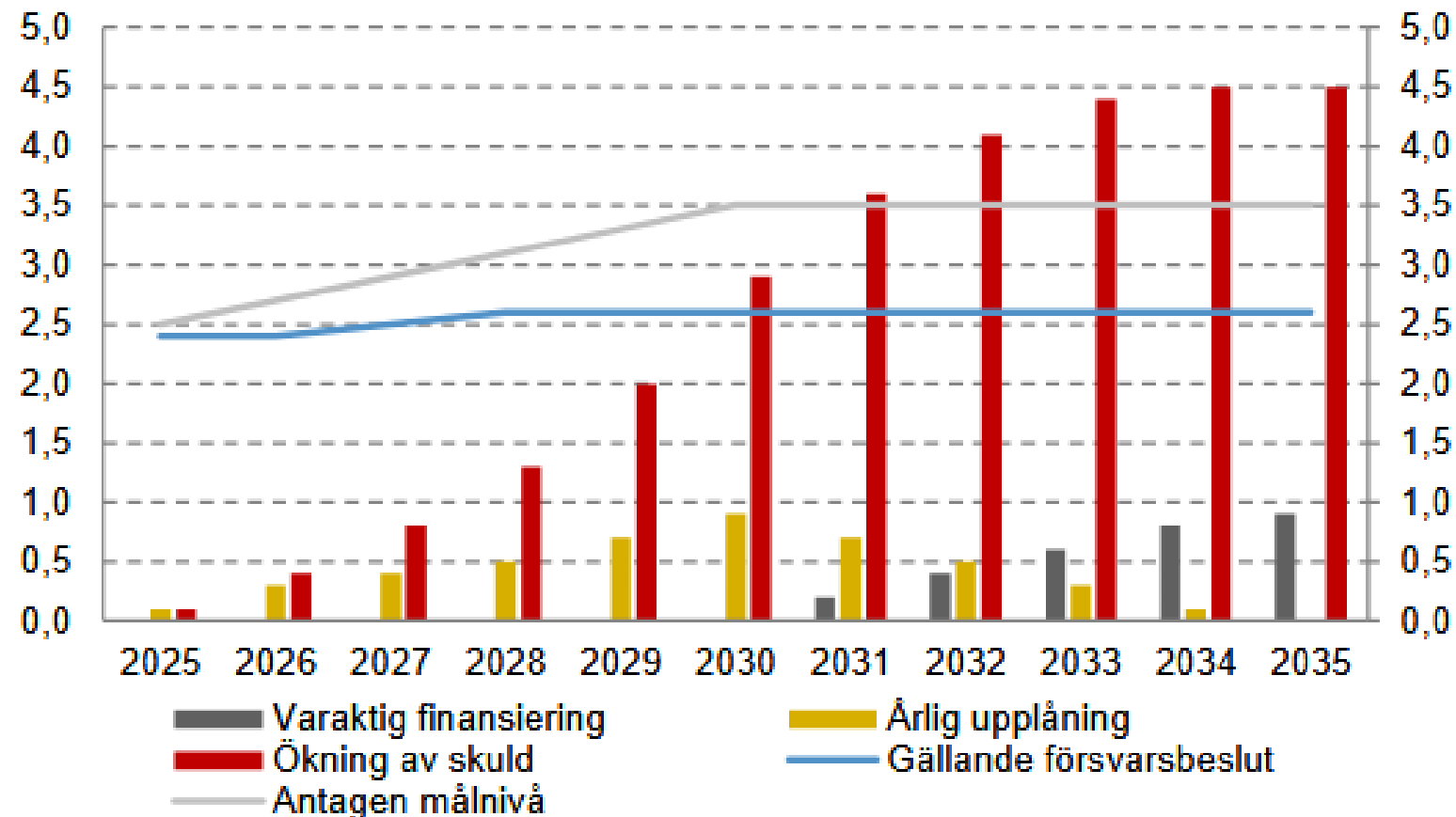
- Många ekonomer förordade ett underskottsmål
- Syftet var att ge utrymme för *tillfälliga* utgiftsökningar
 - Investeringar i energi för den gröna omställningen
 - Investeringar i och underhåll av transportinfrastruktur
 - Investeringar i kriminalvårdsplatser
 - Kommunala VA-investeringar
 - Ukrainastöd
- Samhällsekonomiskt effektivt att låna till tillfälligt höga utgifter
- Också rättviseargument
 - Framtida generationer bör betala för investeringar som de drar nytta av
- Sex av åtta riksdagspartier avvisade resonemangen
- Politisk uppgörelse hösten 2024 om balansmål för 2027–35

Uppgårelsen om försvarets finansiering våren 2025

- Alla riksdagspartier överens om att lånefinansiera de ökade försvarsutgifterna
- Balansmål ska gälla för 2027–35 men ändå inte gälla
- De ökade försvarsutgifterna (och Ukrainastödet) läggs utanför ramverket
 - I praktiken införs ett underskottsmål just för den period då ett balansmål ska gälla
- Vedertagen analys har vänts upp och ner
 - Tillfälligt höga utgifter ska inte lånefinansieras
 - Permanent höga utgifter ska däremot lånefinansieras under en tid

Lånefinansieringen av de ökade försvarsutgifterna

Procent av BNP

Vad är problemet?

1. Vedertagna principer har övergetts

- Risk för att vi gett oss ut på ett sluttande plan.
- Samma argument för lånefinansiering kan anföras i framtiden.

2. Oklarhet om vilka regler som gäller

- Både balansmål och inte balansmål
- Börjar man bryta ut poster från ramverket, finns ingen tydlig gräns för hur långt man kan gå

Regeringens redovisning av måluppfyllelsen för det finansiella sparandet

Tabell 5.1 Finansiellt och strukturellt sparande samt BNP-gap

Procent av BNP om inte annat anges

	2025	2026	2027	2028	2029
Finansiellt sparande	-1,3	-2,6	-2,0	-0,7	-0,2
Strukturellt sparande ¹	-0,3	-1,9	-1,6	-0,6	-0,2
Strukturellt sparande exkl. nya försvarsutgifter och stöd till Ukraina ^{1, 2}	0,2	-0,6	-0,3	0,0	0,2
BNP-gap ¹	-1,7	-0,8	-0,1	0,0	0,0

Vad är problemet?

1. Vedertagna principer har övergetts

- Risk för att vi gett oss ut på ett sluttande plan.
- Samma argument för lånefinansiering kan anföras i framtiden.

2. Oklarhet om vad som gäller

- Både balansmål och inte balansmål
- Börjar man bryta ut poster från ramverket, finns ingen tydlig gräns för hur långt man kan gå

Det finanspolitiska ramverkets trovärdighet har försvagats

- Avstegen från ramverket i fråga om lånefinansieringen av försvarssatsningarna har sammanfallit med ovanligt stora konjunkturstimulanser under ett valår
- Kortsiktiga överväganden tycks alltmer ha börjat dominera över långsiktiga i finanspolitiken
 - Gäller också typen av åtgärder
 - Halverad matmoms och sänkta drivmedelsskatter
- Det har gått lång tid sedan 1990-talets statsskuldskris
- Alla riksdagspartier har varit delaktiga i försvagningen av det finanspolitiska ramverket

Finanspolitiska ram-
verk, quo vadis?